

אמרתיו להעלות על הגליון מחשבות לצי אודות התולעים הנמלאים בדגים.

הנה הדבר מפורש בש"ע סי' פ"ד סט"ז וכ"ה צטור שם דתולעים הנמלאים בצצר הדג מותרים, והנמלאים צמתיים אסורים ומפורש דאף דרואים תולעים צמתיים אין חוששין שמא עצרו מן המתיים לצצר, וכ"ה מפורש בגמ' דרק אחר שאמרו שיש דרך ישר דרך אוסיי רק אז אסרו התולעים הנמלאים באצרים פנימיים שצדג, ולא חילקו כמה זמן שובה הדג אחר לידתו עד שמנקים אותם, וכל אלה דברים מפורשים, ואנו אין לנו אלא דברי הגמ' והפוסקים ולא איכפת לן בדברי החוקרים, וממילא התולעים הנמלאים בצצר הדג מותרים, וכן הי' דעת אאמו"ר הגאון ז"ל וכן בעידו משמיי דהגאון ר"מ פיינשטיין ז"ל ועוד.

ואף אם באנו לחוש לדעת החוקרים שהתולעים באים מבחוץ, אבל זה צרור ונעלה מכל ספק שאף אם כן אין להחשיב תולעים אלו אלא כספק תולעים, ומבואר בש"ע סי' פ"ד ס"ע ומקורו מהרשב"א דאף דברים הצריכים בדיקה ונתצלו בלא בדיקה באופן שאחר הבישול א"א לבדוק מותרין מס"ס, ספק אין בהם תולעים ואפי' יש תולעים ספק שמא נמוחו וצטלים, ועיי' שם עו"ז ס"ק י"ז שדעתו דאפי' צצר שדרכו להתלע מלערף הספק שמא לא התלע להיות נידון כס"ס יעו"ש, ואף שרצו החולקים עיי' ש בנקה"כ ופמ"ג, מ"מ כתב הפמ"ג דיכולין להקל בהפסד מרובה ושמת יו"ט יעו"ש, ועיי' דרכי תשובה סעי' טו אות קכ"ג הכרעת הלמח לדק והצינת אדם נראה ודאי שבנידון דידן ודאי מלערף ספק זה שמא אין בו תולעים לס"ס, ובפרע דנראה בדגים שהדרך היא שכל דג נחלק לכמה וכמה חתיכות ונאכלות לכמה בני אדם, ממילא דיש לדון כל חתיכה וחתיכה לעצמה.

ומבי"א יולא דאף אם נחוש לדעת החוקרים יש כאן ס"ס ספק אין בו תולעים, ואפי' יש שמא התולעים מותרים, וממילא הדגים מותרים לאכלן בלא בדיקה, דעיי' בש"ך בכללי ס"ס אות ל"ה וז"ל במקום שיש ספק ספיקא גמור אינו צריך לבדוק כלל אע"פ שיש לצרר האיסור ע"י בדיקה וכו' ויש חולקים ויש להחמיר היכא דאפשר ואין הפסד צצר עכ"ל, וצנ"צ ועוד כתבו דכל זה בשיכולים לצרר ב' הספקות, אבל אם יכולים לצרר רק ספק אחד לכו"ע אין חיוב לבדוק

כלל הוצא שם צפת"ש אות כ"א, וא"כ צניידון דידן שאי אפשר לצרר צי הספיקות אין חיוב צדיקה כלל.

ואף דיש לו מתירין דהא יכול לצדוק ולהוציא התולעים, וזה חשיב כישל"מ כמו כלי שנאסר מצליעת איסור ונתערב בכלים כשרים דחשיב כיש לו מתירין, דאפשר להוציא האיסור ע"י הגעלה אי לאו משום שזריך הוצאות להגעילם כמבואר סי' ק"צ ס"ג, דז"א דכבר הכריע בש"ך צסי' ק"י ס"ק נ"ו דצספק ספיקא אס' יש כאן איסור כלל גם צישל"מ מותר יעו"ש, וגם דעת המהרש"ל הביאו בש"ך סק"ל דכלי אסור לא מיקרי ישל"מ, דלא מיקרי ישל"מ אלא כשהמתיר צא מאליו יעו"ש, וכיון שכן צכל אופן הדגים מותרים לאכלן צלא צדיקה, ודברתי עם הגאון מוהר"ר ניסים קארעליץ שליט"א ואמר לי שכן הורחאו שאס' ידוע לו שיש תולעים צחתיכה אשר לפניו יש להוציאם אצל אין צריך לצדוק אחריהם, וכן אמר לי מחו' הגאון ר' חיים וואזנער שליט"א שכן גם הוא הורחאת אציו הגאון שליט"א ומעו לה משמיי' דהחזון איש זצ"ל.

ושמעתי כי החוקרים אומרים שתולע זה תחילת התהוותו הוא צשרץ, והדג גדול צולע שרצים אלה והתולע גדל ומתפתח אח"כ צדג בגדול, ואס' כדצריהם כן הוא אצי אף אי אמרינן מניח קא גביל, אצל הוא גביל משרץ עמא והיולא מן העמא עמא, א"כ שוב התולע אסור, מטעם יולא מן העמא.

ולענ"ד נראה דיש לחקור צהא דתולעים שצפירות מותרים, וכן התולעים המתכוים צצצר שחיטה דמותרים, אי הפירוש דצחמת התולע נחשב לשרץ ומין צצר אלא לפי שנוול צמקום היתר ולא שרץ על הארץ הוא מותר, או שגילוי הקרא הוא דהתולע נחשב כחתיכת פרי צנורת תולע, והנפק"מ צתולע הנוצר צצבמה צחיי' שמבואר צגמי' דהתולע אסור, דאין שחיטת הצבמה מתרת את התולע, וכמו כן תולע הנוצר צפרי ערלה ודאי התולע אסור כמו הפרי עמא, אצי לצד אי דנחשב לשרץ לעלמו ומין צצר אז כל איסורו משום יולא מן העמא, והיולא מן העמא עמא, וצצצר איסורו משום יולא מאצב"ח וצפרי ערלה איסורו משום יולא מן הערלה, ואילו לצד צבי צצצר הוא אצבמה"ח ממש כחותך מן העחול והכליות ומניחו צצבמה, וצערלה איסורו משום ערלה ממש כחלק מן הפרי.

והנפק"מ לדינא צזה להמבואר צרמז"ס פ"ג מאכ"א ה"ו דהיולא מן העמא איסורו כחצי שיעור שאסור מה"ת ואין לוקין עליו - וזה דלא כמשמע מתוס' חולין ס"ד ע"א ד"ה שאס' ריקמה וכי' דס"ל דלוקין היולא יעו"ש - נמלא דאס' אוכל כזית אצר מן החי והתולע ישלים לכזית, או כזית ערלה והתולע ישלים לכזית, אצי לצד האי דאיסורו משום יולא אינו לוקה, ולצד צבי דהוא נחשב כאצבמה"ח ממש וצערלה ממש שפיר לוקה.

עוד נפק"מ אי מותר להאכיל צ"נ בני תולעי דבישרא, דאי איסורם משום אצמכ"ח אסירי לבן נת, אבל אי איסורם רק משום יולא מן אצמכ"ח י"ל דמותר להאכילם לבני נת, דאף שאצמכ"ח אסור להם אבל יולא מאצמכ"ח לא נאסר להם, ועיי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' י"ט נראה דס"ל דאסור ביולא שכן נדחק הרבה ע"מ שמוכרים צינים לצ"נ צפרע ציני טריפה דלא שייך צי מי איכא מידי יעו"ש, אמנם הגאון הר"י קוטנא ז"ל ביצועות מלכו כתב צפשיעות דצ"נ אינם מלווים ביולא, ונראה ראי' לדבריו דצצכורות ו' ע"צ איתא וחלצ בהמה טהורה מנ"ל דשרי ושם בשעמ"ק אות צי כתב וז"ל וא"ת ואמאי לא ילפינן מדכתיב גבי אצרהם ויקח חמאה חלב וכו', ואומר ר"י ז"ל דהוי סבור שהם בני נח ולא נלטו על כך וכו' עכ"ל, וצפשוטו תמוה והלא אצמכ"ח הוא אחד מז' מלוות צ"נ, ועל כרחיך כוונתו דצני נח לא נלטו על היולא.

עב"פ אי נקוט דצני נח לא נלטו על היולא, אזי נפק"מ דדברינו, אי מותר להאכיל לצ"נ בני דרני דבישרא, דאי נימא דאיסורו רק משום יולא מותר להאכילם, אבל אם הם אצמכ"ח ממש אסור להאכילם.

ונראה להביא ראי' דצטו"ז סי' פ"ט סק"ד הביא מאו"ה דאחר גבינה מותלעת יש להמתין ו' שעות דמושך טעם יעו"ש, כלומר דכמו שצריך להמתין ו' שעות אחר אכילת צפר משום דמושך טעם, הכי נמי גבינה שיש בה תולעים התולעים הם צפר ומושכים טעם, לפיכך אחר גבינה כזו צריך להמתין ו' שעות, ומוכח מזה דתולעים שבגבינה הם נחשבים לגבינה ממש, והמצטל חצי זית תולעי גבינה עם חצי זית צפר חייב משום צפר בחלב, דאי תימא דאינו נחשב אלא כיוולא מגבינה, א"כ אין עלה שם גבינה ומותר לאוכלה עם צפר, דלא נאמר דין יולא אלא באיסורים דהיולא מן העמא עמא והיולא מן הטהור טהור, אבל לא נאמר שהיולא מן הביתר יהא עליו שם הדבר שממנו ילא, וסימניך שהרי חלב יולא מן הצפר, שמה"ט הי' אסור משום אצמכ"ח אי לאו דגלי קרא להתירא, וכמו שחלב היולא מן הצפר אינו צפר ה"נ צפר היולא מן החלב אינו חלב, אלא מוכרח מזה דתולע הנוצר בגבינה נחשב כחלק מהגבינה עצמה, והכ"נ תולע שבצפר הוא כחלק מן הצפר ותולע שבצפרי הוא כחלק מהצפרי ולא כיוולא.

ועוד ראי' דאי נימא דתולע שבצפרי או בצפר נידון רק כיוולא, א"כ פירושו דצמחא התולע הוא שרץ גמור ואינו צפר והיתירו הוא דלא שרץ על הארץ, א"כ אף אם נוצר תולע צפרי ערלה או בצפר נבילה יהא מותר, דנשתנה לדבר המותר כמו שכתב רבינו יונה דצפר נבילה שגפל לדבש ונהפך לדבש מותר הוצא צמ"א סי' רט"ז סק"צ.

אל"א מוכרח מכל זה דאין התולע נחשב ליוולא, אלא ענין מיני קא גביל, פירושו דהוא כחלק מהמקום שמיני קא גביל, ותולע שבצפרי הוא כחתיכה מהצפרי, וכשהוא בצפר הוא כחלק מהצפר וכשהוא צדג הוא כחלק מהדג, וכעין הדין ציו"ד סי' ר"א סל"ג דיבחושין אדומין

שזמים דינס כמים ומטבילין צהס, וכהינו משום דתחילת צרייתו מן המים כרי זה כמים, ומכיון שהתולע נחשב כחלק מהמקום שם נמלא, א"כ תולע שתחילת התכוותו הוא צפרי אחד, ושז נעתק לפרי אחר ושס הי גמר גידולו, אזי חלק זה שנתכוה צפרי הראשון הוא כחלק מפרי הראשון, וחלק זה שנתכוה צפרי השני הוא כחלק מהפרי השני וזה צרור.

ומעתה נראה צהא דאיצעיא פירש מתמרה לתמרה מהו, אי ננקוע כלד האיצעיא דלא חשיב כפירש והתולע מותר, אזי אס פירש מתמרה לתמרה בתחילת התכוותו, כלומר דתחילת התכוותו הי בתמרה אחת ונגמר בתמרה שני, ותמרה אחת תמרה של ערלה ותמרה אחת תמרה היתר, אזי חלק זה שנתכוה בתמרה של היתר הוא היתר וחלק זה שנתכוה בתמרה של איסור הוא איסור, וכיון שרוב התולעת נתכוה בתמרה שני אזי אס התמרה השני של איסור התולעת אסורה ואס השני של היתר התולעת מותרת שצטיל מיעוט התולעת האסור צרוב בהיתר, כדין גידולי היתר מצטלים גידולי איסור, וכמו בכלאים צהוסיף מאתים דמותר, וממילא כאן בתולעת הדגים אף אס נימא דתחילת ילירתס צשרץ עמא, אצל כיון שגדל צדג עכור ושס עיקר התפתחותו ממילא צטיל חלק המתכוה צשרץ צרוב המתכוה צדג עכור שהוא מותר, ואף שצגמי איצעיא צתמרה לתמרה אי מיקרי פירש, זה דוקא צמתמרה לתמרה דיש לומר דהוי כפירש לאויר העולם, אצל כאן שזה אופן ילירתס והתכוותס, ודאי שאין זה נקרא פירש ולא חל שום שס על התולע כיון שזה אופן ילירתו ודו"ק היעצ.

הנלע"ד כתצתי

משה חיים אפרים פדווא